

Статутот од 1929 година кој бил признат и од самата Патријаршија во 1937 година. Тој предвидувал на чело на ААПЦ да не може да стои човек ако по јазик и нација не е Албанец. На 2 август 1992 народот спонтано го спречил крунисувањето на Јанулатос во црква, а тој чин продолжил на друго место. На крај, авторот го дава своето видување за начинот на кој би требало да се реши создадената ситуација во ААПЦ која и денес е таква.

На ликот и делото на отец Стат Мелани се задржува Димитар Дишница. Тој ни дава слика за неговата борба за автокефална АПЦ за што го положил и животот во 1917 година, кога бил убиен од грчките шовинисти. На Папа Пано Ѓирокастра во својот труд се задржува Алќи Јани. Тој бил истакнат борец за воведување на албанскиот јазик во верските служби и церемонии.

На крајот на зборникот посветен на овој јубилеј во кој се објавени трудовите од гореспомнатиот симпозиум, Кристаќ Прифти дава сумарен приказ на англиски јазик на историјатот на ААПЦ од основањето до денес и нејзината перспектива.

Овој зборник на статии ни дава јасна слика со која ние можеме појасно да гледаме на настаните кои се случуваат во Албанија во врска со ААПЦ и до денешни дни. Сè уште на чело на ААПЦ се наоѓа Гркот Јанулатос, а од друга страна постои Комитет за зачувување на автокефалноста на АПЦ. Како ќе се заврши сево ова ќе покаже времето.

Музафер БИСЛИМИ

“ГЛАСНИК” НА ИНИ, Год. 38, бр. 1-2, Скопје, 1994,
Институт за национална историја-Скопје.

Неодамна Институтот за национална историја го издаде “Гласникот” бр.1-2 за 1994 година. Во овој двоброј на списанието во вообичаените рубрики се поместени повеќе содржини и тоа: статии, материјали, осврти, критики и соопштенија.

Меѓу статиите среќаваме повеќе трудови од наши познати историчари. Во статијата на Новица Велјановски под наслов “Педесет години од Првото заседание на АСНОМ” е даден краток осврт на овој значаен настан од македонската историја. Со оглед на историската дистанца, авторот е во можност да извлече некои заклучоци за создавањето

на современата македонска држава. Тој го потенцира крајот на стариот систем на владеење и создавањето на основа за идната власт. Авторот му посветува значајно место на Президиумот на АСНОМ кој дејствувал како влада и донесол низа значајни документи за организирање на органите на власта.

На воената тактика, стратегија и организација на ВМРО во периодот од 1924-1934 година се осврнува Зоран Тодоровски. ВМРО по Првата светска војна се нашла во многу сложена ситуација. Пред сè таа била потресувана од внатрешни противречности, судири и борби за преземање на раководството во Организацијата. Новата стратегија и тактика била предложена на VI конгрес од 1925 година, а тоа бил вооружениот концепт на новиот водач Иван Михајлов. Овие прашања авторот ги разработува според документацијата од бугарските архиви. Во документите е нагласено дека Иван Михајлов бил милитаристички настроен и се залагал за оружена борба во вардарскиот и егејскиот дел од Македонија каде немало услови за “легална борба”. Правилникот на ВМРО ја регулирал и вооружената организација која многу не се изменила во однос на претходниот период. Постоел и Институт за разузнавање и информирање со цел да го подготвува општественото мислење и да ги запознава владите на европските држави со теророт на властите во вардарскиот и егејскиот дел од Македонија. Преку овој Институт ВМРО ширел страв сред населението. Преку него ВМРО се пресметувал со комунистите, федералистите и членовите на Земјоделската партија. ЦК на ВМРО имал судска власт и во Пиринска Македонија, каде што воспоставил судски и воени институции. Кралството на СХС и Грција правеле обиди да го запрат навлегувањето на четите со што се намалиле оружените акции во овие држави. Затоа Иван Михајлов ја сменил тактиката и дејствата ги изведувал преку помали групи од тројца членови кои дејствувале во секое населено место. Но, постоела опасност за осуда од страна на големите сили на овој терор што го преземал Иван Михајлов во Кралството СХС и Грција. Ова го нагласил и Тома Карајовов, специјалниот пратеник на ЦК на ВМРО во странство. Концептот на Иван Михајлов не го прифатил А. Протугеров кој сакал Организацијата да остане внатрешна. Конфликтот завршил со убиството на Протугеров по наредба на Иван Михајлов.

Александар Трајановски во статијата под наслов: “Македонија и меѓународните односи на Балканот 1914-1918 година”, се осврнува на меѓународните односи и тоа на блоковите и блоковската поделеност на светот пред Првата светска војна. Авторот на текстот потоа говори за учеството на Македонците во војната, за македонското прашање на почетокот на војната, подготовките и стапувањето на Бугарија во војната, положбата на македонскиот народ под власта на окупаторите и на крај се задржува на Македонскиот фронт. Версајската конференција ја

потврди поделбата на Македонија меѓу соседите иако, меѓу одделни делегации имало предлози за посоодветно решавање на македонското прашање.

Причините за иселувањето на Македонија ги дава Танас Бражиновски во статијата под наслов: “Општи закономерности на иселувањето од Македонија и неговата периодизација во XX век”. Бражиновски причините ги разгледува преку три критериуми и тоа: критериум на мотивите, критериум на желбите или интенциите и критериум на правецот на селењето. Во трудот овие критериуми се детално разработени, при што се констатира дека иселувањето од Македонија е во согласност со “историските, политичките настани и условиња” во XX век.

Прашањето за миграциите од село во град по Втората светска војна е разгледано од Виолета Ачкоска во статијата “Миграциите село-град како последица на аграрната политика 1945-53 година”. Во Македонија по Втората светска војна се случиле најголем рурален егзодус. Во 1948 година процентот на населението кое живеело во селото бил 71,5%, за во 1981 година тоа да се намали на 22%. Авторот смета дека пресудна улога за тој има погрешната аграрна политика по војната како што се мерките за присилен откуп, колективизација и друго. Оваа погрешна политика има тешки последици до денес кога опаѓа наталитетот, старее демографската маса, се чувствуваат измени во социјалниот живот и тн.

Нови сознанија за реагирањето на Италија, италијанската јавност и печатот за смртта на Гоце Делчев изнесува Кочо Сидовски во прилогот под наслов: “Италијанската јавност за загинувањето на Гоце Делчев”. Тој дава неколку извадоци од повеќе италијански весници во кои се гледа дека печатот опширно ја регистрирал смртта на Гоце Делчев.

Податоци за Велес и Велешко од 1852 година изнесува Драги Ѓорѓиев врз база на измените кај христијанското население за касабата и казата Велес. Од овој дефтер се дознава и за миграциите од Велес и Велешко кога голем дел од населението заминувало на печалба.

Рубриката “Материјали” содржи три труда и тоа: “Македонците од Егејска Македонија: Извештај на еден британски офицер 1944 од Андреј Росос, професор по историја на Универзитетот во Торонто, од Даринка Петреска: “Француски дипломатски сведоштва за македонското национално прашање по Првата светска војна” и од Михајло Миноски: “Прилог кон прашањето за основањето, активноста и акциите на Македонскиот таен централен револуционерен комитет во Пловдив од 1896 година”.

Во рубриката “Осврти” Ристо Бунтевски се осврнува на трудот “Југословенските социјалисти-комунисти и македонското прашање (1918-1945)”, издаден во 1992 година од Славко Милосавлевски. Тука е констатирано дека иако авторот прави добра синтеза на ставовите кон македон-

ското национално битие, одделни погледи во освртот се подложни на критика.

Во рубриката “Критика” поместени се неколку критики рецензии и прикази на трудови излезени во 1994 година.

Лилјана Пановска на крајот од “Гласникот” дава соопштение за научниот собир “Кузман Јосифовски-Питу - време, живот и дело”, одржан на 23-24 февруари 1994 година во Прилеп.

Од гореизнесените содржини се гледа дека излегувањето од печат на “Гласникот” на ИНИ, бр.1-2 за 1994 година содржи значајни прилози за нашата историја. Понудените трудови можат да предизвикаат интерес на научниците и на пошироката јавност која се интересира за нашето публично и подалечно минато.

Маргарита ПЕШЕВСКА